

Azt hiszem, fényképet is készítettem Parancs Janó ivószalonjának triumvirátusáról, a Veres Pálné utcai Grinzingi borozó homályos, faburkolatos helyiségében. Középen maga Janó, az akkori Magvető kiadó szerkesztője, baloldalt Deák Laci, Janó kollégája, hamarosan a Magvetőből kiváló Orpheusz igazgatója, jobboldalt pedig a komolyan

Karátson Endre* 45

VILLÁNYI LÁSZLÓ

hallgató Villányi László, a győri *Műhely* folyóirat főszerkesztője. Ez utóbbi lappal már a nyolcvanas évek közepén kapcsolatba kerültem, mivel az akkori főszerkesztő, Gecsényi Lajos hajlandónak mutatkozott nyugati szerzők kéziratainak megjelentetésével próbálkozni. *Egy képzeletbeli fenyőfa előhívása* című novellámnak el is küldte kefelevonatát, majd felsőbb utasításra a megjelentetést leállította, végül is, évekkel később talán mégis lehozta. A rendszerváltás idejére az ilyen gondok szétfoszlottak. Deák Laci lett első hazai kiadóm, Villányi Laci húsz éve jelenteti meg írásaimat.

Irodalmi és politikai változásokról szóló tereferéinkben, amelyekbe alkalmi partnerek is beugrottak (emlékszem Alföldi Jenőre, Kemsei Pistára, Zsille Zoltánra) nem éreztem magam kívülálló, illetve ülő vendégnek. Janó sokat emlegette párizsi múltját, Kormos Pistát, Bakuczot, a „műhelyes fiúkat” – őket nem mindig gyengéden – és mivel ebben a múltban én is jelen voltam, az erről szóló szövegek szálláscsinálókként működtek a budapesti sörszagban. Különben pedig, úgy tetszett, ez a társaság sokkal kevésbé zárkózik be otthonos témáiba, mint a *Holmi* vagy akár a *Jelenkor* görcsösebben viselkedő munkatársai.

Látszatra ez utóbbi megnyilvánulás nem érdemel többet egy futó említésnél. 88–89 táján nekem mégis gondot okozott. Magyarországon megbeszélni nem lehetett, még rákérdezni sem, mert a jelenlevők vagy tagadták, vagy egyszerűen másra terelték a szót, mintha összebeszéltek volna. Érdekes módon nem lehetett válaszra bírni azokat a baráti otthoniakat, akikkel egyébként bizalmas beszélgetéseket folytattam, s akik ilyen esetben semmi nemű elzárkózást nem tanúsítottak. Eltekintve ettől az egy kérdéstől, amely valóságos falat képezve csak még inkább ösztönözte a kíváncsiságomat, illetve kíváncsiságunkat, hiszen a többi nyugati tollforgató is feszegette ugyanezt a talányt. Zavart ez mindenkit, általában rosszul is esett, megzápult tőle nem egy meghitt együttlét. A kívülről jött, aki azt hitte, végre megérkezett, arra ocsúdott, hogy visszatérte nem magától értetődik honfitársainak közösségében. Volt, aki úgy érezte magát, mint amikor gyerekkorában a szülei *nicht vor dem Kind* kiáltással németre fordították a szót, s ez az emlék annál érzékenyebben érintette, mert ő már felnőtt és kikéri magának az ilyen regreszsióba kényszerítést. Volt, aki minden mélylélektani fáradozást fölöslegesnek

ítelve egyszerűen a kizáráson sértődött meg. A jobb neveltetésben részesültek udvariatlanságot emlegettek, a másképpen elemzők, akik nyelvi problémára gyanakodtak, arra figyeltek fel, hogy a bentiek a beleszólás lehetőségétől akarják őket eltávolítani, voltaképpen meg is fosztani. Mert
46 különben testi valóságukban odaeresztik őket nagyjából mindenhová – kibicnek.

Mindenesetre az ilyen kellemetlen felismerések kisugároztak az emberi kapcsolatok más területeire is; hátsó gondolatokat ébresztve mérgezték a közvetlenség és őszinteség szabadság érzéshez segítő örömeit. Egyesek olyasmit is morogtak, hogy el sem tűnt még a párt cenzúrája, máris kell tartani a magyarságtól. Természetesen felvetődött a kérdés, hogy miről is van szó, minek, kinek lehet a jelenséget tulajdonítani. Ilyen vizsgálódás nem folytatható kritikai szempontok bevetése nélkül. A legszelídőbbek arra tippeltek, hogy egyszerűen a Kádár időkben elharapódzott bizalmatlanság folytatódik, sajnos kevesen kerülnek ki érintetlenül a puha diktatúrából. Eléggé elterjedt az a nézet is, hogy irigységből fakadó barátságtalanság okozza az elzárkózást a „nem elég, hogy megszédte magát, még szeressük is?” jelisével. Ugyanebből a szempontból, csak fordított előjellel, mások ellenséges helyett kisebbségi érzést tettek felelőssé. Tekintve, hogy a magyar értelmiségi körök közelmúlti kiváltságos helyzetükből átmentették fontosságuk tudatát, személy szerint kisebbségi érzésnek nyomát sem leltem a széles mellények mögött. Egyetemi tapasztalatomból kiindulva azt kerestem, kinek mi a félteni- valója. Akkor óvakodnak az emberek valakitől, ha az elvehet tőlük valamit, akár mert erősebb náluk, akár mert ravaszabb. Márpedig mit lehetett elvenni azoktól, akik éppen megindultak a szegényedés lejtőjén? Különben is a Nyugatról jövők inkább adakozási, vagy legalább is segítői szándékkal állítottak be. Azon vettem észre magamat, hogy a segítői szándék köré sűrűsödik valamilyen nehezen fogalmazható ellenérzés. Olyasmi, ami kimondatlanul ott hatott hajdan a Marshall terv elutasításában. Ha a Sz.U. által uralt és kommunista kézre kerülő társadalmak hozzáférhetnek az amerikai javakhoz, akkor miként lehet érvelni a Sz.U. s a kommunizmus hatékonysága, vagyis értéke és fontossága mellett? Ha a nyugati magyarok a maguk esetlen buzgalmával, főlényeskedő jóakaratóval becsörtetnek a honi berkekbe agyba-főbe segítve a rászorulókat, a segítséget elfogadók beismerik, hogy ők csakugyan rászorulnak, s akkor mivé lesz az ő fontosságuk, valamint a domborításhoz szükséges tekintélyük? Az effajta aggály nem indokolható nyilvánosan, csupán kimutatható komorsággal, az alkalmatlankodó felé fordított kelleetlen, sárga ábrázattal. Azokban az esztendőkből, úgy rémlett, strukturális akadály állja el a nyitott párbeszéd útját, illetve tereli zsákutcába.

Az olvasó: Nem változott a helyzet azóta sem?

A szerző: Árnyaltabbá lett és többféleképpen módosult. De ha azt akarod tudni, hogy a kilencvenes évek legelején miért éreztem magamat kelle-

mesén, szinte otthonosan a Grinzing asztaltársaságában, akkor mindenkélt az említeném, az imént felidézett görcsösséget nem észleltem. Tabutéma helyett inkább ellenvéleménybe ütköztem, de az ilyesmit nyíltan meg lehetett vitatni. Hátsó gondolatok nem vetettek árnyékot a mondani-valóra. Értékeltem a természetes hangnemet, no meg azt, hogy nem kellett kisebbségben éreznem magamat. 47

Az olvasó: Minek tulajdonítod a megnyugtató hangulatot?

A szerző: Talán annak, hogy akik odajártak, kevésbé tartottak vesztenivalótól. Pontosabban képzeletük kevesebb vesztenivalót halmozott fel.

Az olvasó: Kisebb becsvágy dolgozott bennük?

A szerző: Inkább kisebb hatalomvágyat említenék. Nem akarták magukat erősebbnek beállítani, mint amilyenek ismerték magukat.

Az olvasó: Szerénységből?

A szerző: Azt hiszem inkább azért, mert nem érezték magukat kisebbségben?

Az olvasó: Az író társadalomban?

A szerző: Mondjuk úgy, az országban.

Az olvasó: Ehhez a vidék is hozzá tartozott?

A szerző: A maga kiadási lehetőségeivel. Kerestem akkor a kapcsolatot a folyóiratokkal. Az Írószövetség újjáalakuló közgyűlése, ahová Deák Laci és Parancs Janó hívott el, a maga szinte személytelen tömkelegével és gigászi gittelésével elidegenedéssel fenyegetett. Személyes ismeretségek szükségét éreztem. Olyan szerkesztőségeket, ahol ismerősként bukkanhatok fel.

Az olvasó: Miért használsz többes számot?

A szerző: Többekkel ismerkedni azt is jelentette, habzsolni az ország új lehetőségeit, meg aztán a rulettjátékos körütekintése is nyomott a latban: ajánlatosabb több számra tenni. Egy-két év múltán be is jött ez a megfontolás, amikor a *Holmi* rakodóteréből végleg más gőzösökre akartam kapaszkodni. A Grinzingi kocsmá szerencsét hozott. Asztalunknál ott ült a győri *Műhely* főszerkesztője, Villányi Laci, aki már 1990-ben közölte egy novellámat, s akivel a munkatársi viszony szoros, bizalmas baráti kapcsolattá fejlődött.

Az olvasó: Hogy kezdődött?

A szerző: Valahogy minden a helyére került, fokozatosan, de rövid idő alatt. Emlékezetemben megjelenik egy esti gyaloglásunk a Duna-parton, fehér autólámpák világítanak szemünkbe, ő a folyóirat újjászervezését meséli. Talán azután nem sokkal elküldte újonnan megjelent verskötetét, az *Alázatot*, melyben én valamilyen hasonlóságot fedeztem fel magammal az álomképekből táplálkozó és szerepjátszó alkotás szempontjából. Ezt megírtam neki. Egyszer a borozóban asztrológiáról beszélünk, ott valahogyan

kiderült, hogy születésekor a Hold az Oroszlán jegyében tartózkodott, ami azt jelenti, hogy nagyon magasra emeli a benne élő eszményképet. Hajaj, nagyon magasra – kapta fel ő a fejét.

Az olvasó: Konkrétabb esemény nincs?

48 A szerző: Ott látom magamat győri lakásában, horoszkópját elemzem. Nagyjából, úgy tetszik, klappolnak a kommentárjaim, különösebb hatás nélkül. Előkerül a Hold s Pluto együttállása az Oroszlán jegyében levő aszcendenssel. A velem szemben ülő Bika-Oroszlán heves érdeklődést mutat a lelki hullámvasút menetrendje iránt. Járjuk a város utcáit. A hetvenes években autóval érkeztem Budapestre: Győrből csak a hatalmas városházát láttam a bécsi útról, nem keltett kedvet közelebbi látogatásra. Most avatott kalauzzal ismerkedem a látnivalókkal a Szent László hermától a városi múzeum jelenkori részlegéig. Megütközve fedezem fel az adományozó Patkó márványemléktábláját. Csak a hozzáfűződő emléket mesélem vendéglátómnak, meg sem érint a gondolat, hogy a *Műhely*ben fogom megírni a párizsi ávóštörténetet tizenöt év múlva. Kimegyünk a Rába partjára, a költő peripatetikus alkotó és ismerkedő területére. Majd üzletek előtt állunk meg, ahol lányiskolák érettségi tablóit vesszük értékelő szemügre. Én inkább a francia egyetemen bimbózó lányokéval vetem össze a jövőre mosolygó magyar arcokat, felvezetöm pedig a szívében dédelgetett eszmény képével. Amelyet nem egy honi matrózgalléros életre kelthet. Soha még ilyen bensőségesen nem kaptam bevezetést újonnan megismert városba. A történetét bemutató múzeumban megkap a magyar polgári fejlődés nyugalmas lélegzetvétele. Beugrunk még a szerkesztőségbe, este pedig a Villányi lakásban egyszerre ismerkedem a családdal és a szerkesztőség tagjaival.

Az olvasó: Győr nagy szerepet kap ebben a háztűznézőben.

A szerző: Te ironizálni akarsz, de a lényegét mondod. Az egyébként hallgatag, zárkózott Villányi Győrt voltaképpen bemutatkozásra használta fel. Erre figyeltem fel fokozatosan, mert a közlésmód sugallatosra szorított és kellett előzmény, mondhatnám irodalmi gyakorlat a tudatosításához. Annakidején, a hetvenes években írtam egy kötetnyi „turistanovellát”, amelyekben a tájleírás szándékom szerint a személyiség rejtőző belvilágára is nyithatott ablakot. *Színhelyek*nek neveztem el ezeket: olyan Jánusz arcú, egyszerre külső és belső események játszódtak itt, amelyeknek a jelentése az olvasás módja szerint alakult. Szóval fel voltam készülve arra, hogy a környezet bemutatását alanyi nyelvre fordítva kövessem, de persze előzetes szellemi hajlandóság nélkül ilyen felkészülésre nem került volna sor.

Az olvasó: Oda akarsz ilyen tekervényesen kilyukadni, hogy rokonlélekkel találkoztál?

A szerző: Ami a tér szubjektív szellemiségét illeti, feltétlenül.

Az olvasó: Egy kanyargó sikátor girbegurba lélekről tanúskodna?

A szerző: Nem ilyen részletes megfelelésre gondolok. Inkább a térbeliség állapotára. Zsúfolt? Néptelen? Pompázatos? Sivár? Harsány? Szeles? Összehangolt? Tülekedő? Lejtő? Kifulladásztón emelkedő? Palotás? Putris? No meg az ottlét természetére, az áthaladás ütemére, a találkozások számára, mindennek felismerésre ösztönző jelentőségére. A fogalom- nélküli közlés módozataira utalok. 49

Az olvasó: Fordítsd ezt le nekem Villányira Győrben.

A szerző: Sétánk, s évről évre megint megtett sétáink során bevezetést kaptam hallgatag barátom életébe, észjárásába, mert míg ő Győrről beszélt, Győr róla szólt.

Az olvasó: No, és mit mondott róla Győr?

A szerző: Első alkalommal rögtön azt, hogy Villányi nem csak ott lakik, hanem otthon is van a városban, valósággal összenőtt vele. Éreztem, hogy saját idejében vezet, olyan útvonalon, ahol emlékek veszik körül, tervek, remények foglalkoztatják, események vonzzák-taszítják a mindennapok sűrűjében. Téglavörös és okkersárga, tömzsi, barokk díszletek, ahol minden második, harmadik járókelő személyes ismerős, alkalom legalább is futó üdvözlésre, nem egyszer friss értesülések kicserélésére, a társadalmi jelenlét rögzítésére. Kalauzomat a népesebb utcákban szinte operai sereglés ragadta el, mint amikor a tenor színre lépni készül és az események új fordulathoz érkeznek, de általában fordulatra nem került sor, nem igazán nagyvárosban járunk, majdnem mindenki ismert majdnem mindenkit, leginkább még a távollévők képezték eseményt, az összenőtt tevékenykedő nagy test említésre méltó megnyilvánulásait, ha nem számítom a lenyűgözően sűrű kulturális programokat, melyekben Győr irodalmi folyóiratának főszerkesztője alkotóként is, nem csak hivatalosan szerepelt.

Az olvasó: Nem feszélyezett ez az otthonosság?

A szerző: Érdekes, még az sem jutott eszembe, hogy feszélyezhetett volna, akár mert kívülről jöttem, akár mert nem szoktam igazán hozzá. Laci olyan figyelmesen vezetett, mintha ő maga is az én társaságomban megint felfedezné saját világát, más szóval önmagát. Lehet, hogy e téren valamennyi újdonságot hoztam asztrológiai hivatkozásaimmal, lehet az is, hogy kíváncsi lévén önmagára, figyelte, milyen képet alkotok a városon keresztül ő róla.

Az olvasó: Fénytörések. Keresztöltések. Városnézés volt ez még?

A szerző: Részben azért igen. Egyúttal azonban irodalom is lett belőle, egy alkotói folyamatban vettünk részt, anélkül hogy szóvá tettük volna. Ropant megvilágosítónak éreztem a pár évvel később, 1997-ben megjelentetett, *Vivaldi naplójából* című kötetét, amelynek a művész s a befogadó szerepcserés kapcsolata vetette meg szerkezeti alapját.

Az olvasó: Vagyis az ő rendszerébe kerültél?

A szerző: Azt csak megfigyeltem, nálam a közös séta egy szinte felejtésbe merült idősíkot mozdított meg. Ugyanis anélkül, hogy ennek bármiféle külső megnyilvánulásával szembesültem volna, a hatodik érzékem azt sugallta, hogy úszva látogatjuk a várost.

50 Az olvasó: Ömlött az eső?

A szerző: Ne idéetlenkedj. Mondom, valóságos víz sehol, mégis simult ránk bizonyos könnyebb ellenállás, abban siklottunk, nem a habokat szeltük, mert habok sem voltak, még fodrozódás sem, csak egyfajta emlékezés, lebegés utcáról utcára, valahol múlt és jelen közt. Hosszú időbe telt, amíg azonosítottam a társulást – az apáméval. Vele úszhattam volna így.

Az olvasó: Pedig te nem jöttél ki apáddal.

A szerző: De szerettem volna.

Az olvasó: Villányi meg jóval fiatalabb is nálad.

A szerző: Húsz évvel. Én a fiatalabb apámhoz vonzódtam, ahhoz, aki úszni tanított. És váratlanul ilyen formában talákoztam vele.

Az olvasó: Megmondtad ezt Villányinak?

A szerző: Nem, legfeljebb itt olvashatja. A mulatságos az, hogy bennem ő is apafigurára ismerhetett, hozzá az övénel közelebb állóra. Látom, röhögni akarsz azon, hogy egymás apjaiként úszkáltunk a szép győri utcákon.

Az olvasó: Íróktól minden kitelik.

A szerző: Elég az hozzá, a továbbiakban teljes biztonságban éreztem magam a kapcsolatunkban. A magyarországi irodalmi élet nagy alföldjén, ahol egy már koros kezdő nyugtalanságával bukdácsoltam siker után loholó pályatársak között, az én otthonkeresésem erősítő célba ért az ő társaságában. Kitalálta, ínségem mire áhít, és nyújtotta, módjában állt nyújtania. Hívott felolvasásra, beszélgetésre. Győrbe, Szombathelyre, Sopronba, Budapestre, s e találkozások során, melyek gyakran gimnazistákkal, egyetemistákkal hoztak össze, megismerkedtem közelebről Mártonffy Marcellel, Pusztai Zoltánnal, Kurcsis Lászlóval, a szerkesztőség tagjaival, Varga Mátyással, Giczzy Jánossal és Dalos Margittal, Lőrinczy Hubával, Jász Attilával és Lévai Ádámmal – akiket mind besoroltam egy papíron nem létező, de létezésre igencsak méltó „dunántúli iskolába”, amelynek Laci kezdeményezésére egy közös műve is született. Összeálltunk (Villányi, Jász, Wehner, Lévai meg én) villámposta segítségével szöveget írni a tatai tóban élő, vízi szörnyhöz – a soron levő mindig az előző szöveg utolsó mondatához illesztette a maga változatát, többé-kevésbé a szürrealisták *cadavre exquis* mintájára. A tervek szerint az elkészült invocációt a szerzőknek egy bérelt hajó fedélzetéről a tó közepén kellett volna elszavalni. A megbeszélte időpontban sajnos felhőszakadás tört ki, a kapitány pedig merevre leitta magát. Mindazonáltal játékosan öncélú vállalkozás volt, költői szemléletű. Villányi Laci elhívott Szabadkára is, ahol barátai, Lovas Ildikó és Bosko Krstic fogadtak, s a Danilo

Kisról elnevezett könyvesboltban Tolnai Ottó vállalta bemutatásomat. Nappal a palicsi tó villogása bővült el, éjjel az úttestek felett ölelkező fák lombjain átszűrődő lámpafény, s eszményi élmény lett a magyarok s a szerbek ottani kedélyes együtt korzózása. Bosco Kristicet sikerült is előadóként meghívatni a Mikes Kelemen Körbe.

Az olvasó: És te mint apa hogyan viselted gondját ifjú papádnak?

A szerző: Ő fiatal apaként fiatal anyára vágyott.

Az olvasó: Van is abban valami élvezetes.

A szerző: Ha így mondd, tévedsz. Nem mintha ő a lányok testi bájára nem járt volna szívesen, de mikor csupán ezt kapta, kínzó hiányérzetek törték rá. Kutatta hát az eszményi szerelmet a lélek teljes szomjával, s ezt a szomjat nehezebben oltotta, mint a testét. Túlzott elvárásokkal áhítozott? Vagy nem volt elég szerencsés? Előbb-utóbb valami mindig hibádozott.

Az olvasó: Csak nem lettél felhajtója?

A szerző: Ugyan. Párizs és Győr között túl nagy a távolság. Az én szerepem az ő óvására, megvilágosítására irányult.

Az olvasó: Az előtte járó kortárs atyai bölcsességével?

A szerző: Azzal csak áttételesen. Közvetlen eszközt az asztrológiával megtámogatott karakterológia nyújtott.

Az olvasó: Jövendőltél?

A szerző: Ahhoz alig értek, abban nem is bízok. Legfeljebb két jellem arculatának egybevetéséből lehet némi tanulságot levonni. S az asztrológia, ha a betáplált adatok pontosak, feltárja bárkinek lélektani fantomképét. Elég két ember ide vonatkozó „csillagtérképét” egymás mellé helyezni, és rövid tanulmányozás után kirajzolódnak egy eligazító diagnózis körvonalai. Hát az ő érdeklődését felkeltő és már a honban is erősebb nemről szóló felvilágosítások egyre-másra legfeljebb kívánnivalót hagytak magukra, tartósan bátorítót viszont alig, amit én százalékban kifejezve hoztam a trubadúr tudomására. Negyven, negyvenkettő, nagy nehezen ötven, ötvenkettő, vagyis százalék: az örömben mindig vegyült ürmögés nagymértékben. Közel húsz éven át jeleztem pangást, veszélyt, zsákutcát, kiábrándulást: ő mégis többnyire engedett a csábításnak – és mindannyiszor a csillagok meglátása kerekedett felül. Fel is lázadt néhányszor az „asztrológus” ellen, versben, prózában. Ilyenkor arra emlékeztettem, hogy az asztrológus csak figyelmeztet, nem ő teremti az akadályt. Inkább a szív a felelős a maga szertelen vágyával. Viszont a csillagok azt is jelzik, ha nyílik mód beteljesülésre. Két végtelen évtized után úgy történt meg a találkozás, ahogy Kleist lovagdrámájában, a *Heilbronni Katicában*

Az olvasó: Ne csak az emberről beszélj. Nem vett részt ebben a keresésben a költő is?

A szerző: De még mennyire. Egyszer, egy látszatra jól induló kapcsolat hatására boldog kötetet akart komponálni. Akkor nem horoszkóppal, hanem az irodalmár érveivel figyelmeztettem, hogy a költészet a hiánnyal van eljegyezve.

Az olvasó: Meg akartad gátolni az írásban?

52

A szerző: Korántsem. Azt próbáltam kifejtetni, hogy a boldogság törékeny, ezer veszély les rá, teljessége átmeneti, egy-két versben fellobogtatható, esendősége nélkül egy egész kötetet megtölteni vele meddő vállalkozás. Az járt az eszemben, micsoda remeklés kerekedett a *Vivaldi naplójából* című kötetben a fájdalmas szerelmi révedezésből. Mikor ezt olvastam, először e-mailen, majd kifinomultan művészies kiállítású könyv alakjában, azt vettem észre, új fejezet nyílik a magyar szerelmi költészet életében.

Az olvasó: Miért ez a fortissimo?

A szerző: Az újítás eredetisége és minősége miatt. A magyar költészetben, talán Weörestől eltekintve, a szerelmi kettős azonosságához nem fér kétség. Tudjuk hogy ki vágyódik kire, reménykedve, reménytelenül, s hogy mikor eszményítve s mikor szőröstül-bőröstül. Titokzatosság leginkább még a Shakespeare szonettek utalásos módján érvényesül. Villányi látszatra a szerepversek hagyományát folytatja. Kötetének tematikai egysége Vivaldin nyugszik, a 18. századi pappá szentelt muzsikuson, akire jó családból való lányok zenei oktatását is bízták. Az ő Vivaldijának a zeneművészete az erotikus kapcsolatteremtés eszközeként jelenik meg. Tévedünk azonban, ha merő pajzánságra gondolunk, egy a zenéjével kerítő reverendás priapuszra.

Az olvasó: Hoppon marad?

A szerző: Nem lehet tudni. De főleg másról van szó. A zene itt a legbelőbb, a legigényesebb emberi kapcsolatteremtés ígéretét hordozza. Vivaldi a lányokban egyfajta tökéletességre vágyik, amely az embert az alkotó teljességének magaslataira vezeti. Szűrődhet a zene az éppen megszólított lányból, ihletet hozva Vivaldinak, de áradhat Vivaldiból, éltető visszhangot keltve a lányban. Születhetne ebből varázslatos egymásra hangolódás, csak éppen: „Két ember nehezebben szólal meg együtt, mint egy egész zenekar.” Az életfontosságú szerelmetesség igényét és esendőségét a maguk háromdimenziós bonyolultságában a versek építkezése érzékelteti: csavarosan váltakoznak itt a nyelvtani személyek, a valóság s az álom helyei, a képzelet észrevétlenül siklik jelenből múltba, az állítás tagadásba, idő és tér útvesztőbe szerveződik.

(Ha elvár tőlem hangokat, sohasem fognak megszületni)

Álmában akaratlanul is úgy fogta le a húrokat, amint én szoktam?

Tudata tiltakozott ujjai mégsem mozdultak másként.

„Szép volt, ahogy ott guggoltál, szedted össze a lehullott kottalapokat.”

Sorra adta rám a ruhákat. Egyre nagyobbakat, vastagabbakat. De fáztam csak szüntelenül.

(„Ha befelé figyelek, zenéd szól, s hallom Istent.”)

Az olvasó: Ki beszél itt? És hol és mikor?

A szerző: Beckett kérdéseidre nincs biztos válasz, csak az azonosság probléma sokszorozódik, és még Vivaldi kiletét sem rögzítheted, mert annyi Vivaldit találsz, ahány verset, s ezekben ahány mondatot olvasol.

Az olvasó: És ez miért érdekes?

53

A szerző: A kötet megjelenése után Szlukovényi Katalin kért tőlem egy bemutató szöveget, ebben a következőt írtam: „Eredetisége annak a szerepnek színrevitelében mutatkozik meg, amelynek azonosság zavarában felfedezhető – közvetetten, beszédhelyzetek sokértelmű változtatásában, onirikus sűrítések és átfedések jelbeszédében – a művészet és a szerelem mélyén meghúzódó kettős csomó: azonosságot csak a másik ember nyújthat, de a tőle kapott azonosságban nem ismerhetek magamra.”

Az olvasó: Savanyú a másik ember szőlője?

A szerző: Savanyú a te viccelődésed. Nem fogod fel, hogy aki ilyen mélységben láttatja a párkapcsolatot, az elvezet az egyetemesig? Nem fogod fel, hogy a szerelem itt metaforája az ember és a társadalom viszonyának, feltárója a benne rejlő buktatónak?

Az olvasó: Ez valami marxista megközelítés?

A szerző: Hát odáig persze a marxisták mondják, hogy azonosságot a másik ember, szélesebb értelemben a társadalom nyújthat az egyénnek. Csak ők nem sokat adnak az egyénre, pedig ennek megnyugtató azonossága nélkül a társadalom felfújhatja magát. Villányi verseit azért tartom a kedvemre való költészet velejének, mert a jobbra méltó társadalmi lét feltételeit az egyének közti viszonylatokban érezteti, az egyén tökéletességre vágyásának távlatában, melynek tudatosító ereje s egyúttal mércéje a szerelem, gazdagságát hirdető eszköze pedig a szerelmi költészet.

Az olvasó: Ha valaki csak ezt műveli, az nekem elég egyhúrú.

A szerző: Azt mondanám inkább, egy témájú, de ahogy kötetei szaporodnak, éppen azzal nyűgöz le, hogy mennyi húron játssza. A fennkölttől a szarkasztikusan prózai testiségig nyílik a skálája. Példa egy játékosan nyers célzásra:

Rizsföld mellé/ ismeretlen laoszi költőné verse

*fogadni mernék, már elképzelted fenekemet
a bicikli nyergében, hajnali rizsföld mellé
gondoltál (poétikus párába), de ábrándozósod
hiábavaló, mögöttem tekerni nem fogsz soha.*

Az olvasó: Hogy kerül ide egy laoszi költőnő?

A szerző: A *valaki majd* kötetben hatvannyolc náció ismeretlen költőnőjét beszélgeti: mindegyik más szempontból szól a szerelemről, különböző hangszínnel, árnyalattal. A költő valahány kötete egyetlen egy érzésről szól, de megszámlálhatatlan változatban, lenyűgöző formai és szemléletbeli megújulással.

54 Az olvasó: Világraszóló kiterjedés?

A szerző: Lehet világraszóló elidegenedés is. Magyar költőnő nincs a kórusban. A magyar költőhöz nem magyarok szólnak.

Az olvasó: Milyen mély értelmű. Valaki azt mondta, hogy a magyar irodalom exogám.

A szerző: Babits mondta a megújulásaink századokra visszanyúló soráról. Villányi sokszorozódó képessége ebben a távlatban nyeri eljelentőségét. Így lesz érthetővé a költőé mellett a szerkesztő tájékozódása. A szerkesztő ugyan az általa vezetett lapban sosem közli saját verseit, elvben hát a két tevékenység független egymástól. Csakhogy a győri *Műhely* rendre közöl tanulmányokat, esszéket neves külföldi írókról, irodalmi elméletekről, eszmefuttatásokról – gyakorta külföldi szerzőktől. Villányi büszkén állítja, hogy ő szándékosan vidéki lapot „csinál” ellentétben több vidéki lappal, melynek szerkesztői fővárosi elvárások szerint helyezkednek. Hozzáteendő azonban, hogy ez a „vidéki” lap egyetemességre törekedve szolgálja a győri műveltséggel együtt a honi irodalom igényes és mértéktartóan korszerű áramlatait. Egyike azon magyar folyóiratoknak, amelyet ismertebb nyelvre átültetve a határokon kívül is lehetne terjeszteni.

Az olvasó: Úgy hangzik ez a dicséret, mintha otthonra találtál volna.

A szerző: Személyre szabottra. Elfogadták, amit nyújtani tudtam, és annyit, amennyit nyújtottam. Valósággal számolatlanul, öt éven át folytatásokban közölték az *Otthonok* első két kötetét.

Az olvasó: Hát, másutt nemigen nyújtottak, nyújthattak volna ennyit.

A szerző: Laci folyamatosan bíztatott. Szinte házi munkatárssá avatott.

Az olvasó: Szerencséd volt ilyen barátira lelni. De mégis, azon kívül, hogy egymás apjainak képzelhettétek magatokat, irodalmilag mire alapul ez a tartós kapcsolat?

A szerző: Legtömörebben a Villányi-féle mottó fogalmazza a választ: „A *Műhely* azok folyóirata, akik építik és őrzik belső szabadságukat.”

*Részlet Karátson Endre: *Jó lakásom az irodalomban* című önéletrajzi emlékezéséből, amely az *Otthonok I-II.* (Jelenkor Kiadó, Pécs 2008) harmadik, készülő kötete.